

ἔχη τὸν ἐχθρὸν του γιὰ τὸν ἑαυτὸ του γιὰ νὰ ξεχωρίζῃ ἀπ' αὐτόν. Ἄλλον ἐχθρὸν δὲν ἀνέχεται, παρὰ ἐκεῖνον, σιτοῦ ὁποίου τὸν χαρακτῆρα δὲν ὑπάρχει τίποτα πού νὰ περιφρονῇ καὶ πάρα πολὺ πού νὰ τὸν τιμᾷ! Ἄπ' τὴν ἄλλη μεριὰ φαντάσου τὸν «ἐχθρόν», ὅπως τὸν ἀντιλαμβάνεται ὁ μνησίκακος ἄνθρωπος—κι ἔδῳ εἶναι ἀκριβῶς πού βλέπουμε τὸ κατόρθωμά του, τὸ δημιούργημά του· ἔχει σχηματίσει τὴν ἔννοια τοῦ «κακοῦ ἐχθροῦ», τοῦ «κακοῦ» ὡς θεμελιώδη ἔννοια, ἀπὸ τὴν ὁποία τώρα ἀναπτύσσει ὡς ἀντίθετη καὶ ἀντίστοιχη τὴ μορφή τοῦ «ἀγαθοῦ», πού εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος.

* * *

4

Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΜΗΔΕΝΙΣΜΟΣ

ΓΙΑ τὰ μεγάλα πρέπει κανένας ἢ νὰ σωπαίνει, ἢ νὰ φωνάζῃ δυνατά:—δυνατά—δηλαδή μὲ κυνισμό καὶ ἀφέλεια.

Αὐτὸ πού θ' ἀναφέρω τώρα, εἶναι ἡ ἱστορία τῶν δυὸ αἰώνων, πού μᾶς ἔρχονται. Θὰ περιγράψω, τί θὰ συμβῇ, τί κατ' ἀνάγκην θὰ συμβῇ: **Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝΙΣΜΟΥ.**

Ἡ ἱστορία αὕτη μπορεῖ νὰ γραφῇ, ἀπὸ τώρα· διότι ἐργάζεται ἡ ἀνάγκη ἡ ἴδια, γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Τὸ μέλλον αὐτὸ διακρίνεται ἀπὸ τώρα μὲ χίλια δυὸ σημάδια· σὰν τὸ μοιραῖο ἀναγγέλλει παντοῦ τὸν ἐρχομό του· ὅλα τ' αὐτιά εἶναι ἤδη τεντωμένα ν' ἀκούσουν τὴ μουσικὴ αὕτη τῆς αὔριου. Ὁλόκληρος ὁ πολιτισμὸς μας τῆς Εὐρώπης σπαρταράει μὲ τὴν ἀγωνία τῆς ἀβεβαιότητος, ὅλο καὶ μεγαλώνει ἀπὸ δεκαετία σὲ δεκαετία, σὰν νὰ περιμένῃ κάποια καταστροφὴ: ἀνήσυχος, βίαιος, ἄνω κάτω, σὰν ποιᾶμι πού θέλει νὰ φθάσῃ σιτὸ τέρμα του καὶ δὲν σκέπτεται πιά, φοβᾶται μάλιστα νὰ σκεφτῇ.

Ἐξ ἄλλου ὁ συγγραφέας, πού γράφει τοῦτα, ὡς τώρα τίποτα ἄλλο σχεδὸν δὲν ἔκανε παρὰ νὰ συλλογιέται καὶ νὰ μελετᾷ, σὰν φιλόσοφος καὶ ἐξ ἐνστίκτου ἀναχωρητῆς, πού βρῆκε καλύτερη τὴν ἀπομόνωση—νὰ μένη ἀπ' ἔξω, παράμερα, μὲ ὑπομονή, μὲ δισταγμὸ, μὲ καθυστέρηση· σὰν πνεῦμα πού ζυγίζει καὶ κάνει δοκιμὲς κι' ἔχασε τὸ δρόμο του μέσα στοὺς λαβυρίνθους τοῦ μέλλοντος· σὰν πνεῦμα προφητικοῦ πουλιοῦ, πού κοιτάζει πρὸς τὰ πίσω, ἐνῶ πρόκειται ν' ἀναγγείλῃ, τί θὰ συμβῇ· σὰν ὁ πρῶ-

Μάνν: Ὁ Νίτσε

τος, τέλειος Εὐρωπαῖος μηδενιστής, πού στην ψυχή του ὅμως μέσα τὸν ἔζησε τὸν Μηδενισμό ὡς τὸ τέλος—πού τὸν ξεπέρασε, τὸν νίκησε, τὸν ἀπέρριψε.

Διότι ὁ ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ παρανοήσῃ τὴν ἔννοια τοῦ τίτλου, πού ἔδωσα στὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ τοῦ Μέλλοντος (1) Μὲ τὸν τύπο αὐτὸν ἐκφράζεται κάποια ἀντίθετη κίνηση καὶ ὡς πρὸς κάποια ἀρχὴ καὶ κάποια ἀποστολή· κίνηση, πού σὲ κάποιο ἀπώτερον μέλλον θ' ἀντικαταστήσῃ τὸν τέλειο αὐτὸ Μηδενισμό· ἢ ὁποῖα ἐν τούτοις τὸν προὔποθέτει καὶ λογικὰ καὶ ψυχολογικὰ· ἢ ὁποῖα ἀσφαλῶς δὲν θὰ μπορέσῃ νάλθῃ, εἰμὴ ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ. Γιατί εἶναι ἀναπόφευκτος πλέον σήμερα ὁ θρίαμβος τοῦ Μηδενισμοῦ; Διότι αὐτὲς οἱ ἴδιες οἱ ἀξίες πού ἰσχύουν σήμερα σὲ μᾶς, θὰ φτάσουν στὴν ἔσχατη λογικὴ τους συνέπεια—μὲ τὸ Μηδενισμό—διότι ὁ Μηδενισμὸς εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ λογικὴ συνέπεια τῶν μεγαλυτέρων μας ἀξιῶν καὶ ἰδανικῶν,—διότι πρέπει πρῶτα νὰ δοκιμάσουμε τὸ Μηδενισμό, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ καταλάβουμε τὴν πραγματικὴ ἀξία ὅλων αὐτῶν τῶν «Ἀξιῶν». Ἄργα ἢ γρήγορα θὰ χρειασθοῦμε ΝΕΕΣ ΑΞΙΕΣ.

Ὁ Μηδενισμὸς κρούει τὴ θύρα μας: ἀπὸ ποῦ μᾶς ἔρχεται ὁ ἀπαίσιος αὐτὸς ἐπισκέπτης; πρῶτα πρῶτα εἶναι σφάλμα νὰ λέμε, ὅτι αἰτία τοῦ Μηδενισμοῦ εἶναι τὰ «κοινωνικὰ κακά», ὁ «φυσιολογικὸς ἐκφυλισμὸς», ἢ ἀκόμα ἢ διαφθορά. Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ τίμια, ἡ πιὸ συμπονετικὴ, πού ὑπῆρξε ποτέ· τὸ κακό, εἴτε ψυχικὸ εἶναι, εἴτε φυσικὸ, εἴτε πνευματικὸ, καθ' ἑαυτὸ δὲν εἶνε ἱκανὸ νὰ φέρῃ τὸ Μηδενισμό, δηλαδὴ τὴν ἀπόλυτη ἀρνησὴ ἀξίας, σκοποῦ, ἐπιθυμητοῦ. Τὰ κακά αὐτὰ ἄλλως τε ἐπιδέχονται ἐντελῶς διαφορετικὴ ἐρμηνεία. Ὑπάρχει ὅμως κάποια ἐρμηνεία τῶν φαινομένων ἐντελῶς καθωρισμένη: ὁ Μηδενισμὸς εἶνε φωλιασμένος στὴν καρδιὰ τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ—ἐκ τῆς ἠθικῆς του, (πού εἶναι ἀναντικατάστατη), πού τέλος στρέφεται ἐναντίον τοῦ ἰδιοῦ Χριστιανικοῦ Θεοῦ, (ἢ ἔννοια τῆς ἀλήθειας, ἢ ὁποῖα διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναπτύχθηκε στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ, ἐπαναστατεῖ ἐπὶ τέλους ἐναντίον τῆς ψεύτικης καὶ φανταστικῆς ἐρμηνείας τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας του, πού δίνει ὁ Χριστιανισμὸς. Ὁ ἀντίκτυπος τοῦ «Θεὸς ἐστὶν Ἀλήθεια» εἶναι ἡ φανα-

(1) Ἡ θέληση γιὰ τὴ δύναμη: Δοκίμιο Μεταξιώσεως ὅλων τῶν Ἀξιῶν.

τική Πίστη εις τό: «Τὸ πᾶν εἶναι ψεῦδος», Βουδδισμὸς τῆς ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ...).

Ἡ ἀμφιβολία στὴν ἠθικὴ εἶναι παράγων ἀποφασιστικός. Ἡ πτώση τῆς ἠθικῆς ἐρμηνείας τοῦ σύμπαντος, ἡ ὁποία μόλις δοκιμάση νὰ καταφύγη εἰς τὸ ὑπερέραν, χάνει τὴν RAISON D'ÊTRE της, καταλήγει στὸ Μηδενισμό. «Κανένα πρᾶγμα δὲν ἔχει σκοπὸ», (τὸ ἀσύστατο μιᾶς καὶ μόνης ἐρμηνείας τοῦ κόσμου, στὴν ὁποία οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἀφιερῶσει τεράστια ἐνέργεια—διεγείρει τὴν ὑποψία, μήπως τυχὸν ὅλες οἱ ἐρμηνεῖες εἶναι ψευδεῖς). Τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ Βουδδισμοῦ: πόθος τῆς ἀνυπαρξίας, (ὁ Ἰνδικὸς Βουδδισμὸς δὲν ἔχει στὴν ἱστορία του θεμελιωδῶς ἠθικὴ ἀνάπτυξη· γι' αὐτὸν τὸ λόγο ὁ Μηδενισμὸς τοῦ Βουδδισμοῦ σημαίνει μόνον ἠθικὴ μὴ ξεπερασμένη· ἡ ὑπαρξη θεωρεῖται ὡς τιμωρία καὶ ἐννοεῖται ὡς πλάνη· ἔτσι ἡ πλάνη θεωρεῖται ὡς τιμωρία—ἠθικὴ ἀξιολόγηση). Προσπάθειαι φιλοσόφων νὰ ξεπεράσουν τὸν «ἠθικὸ Θεό» (Hegel Πανθεϊσμός). Ἐξαφάνιση τῶν λαϊκῶν ἰδανικῶν: τοῦ μάγου, τοῦ ἀγίου, τοῦ ποιητῆ. Ἀνταγωνισμὸς τῶν «ἀληθῆς», «ῥαῖον», «ἀγαθόν».

Ἐναντίον τῆς «μὴ ὑπαρξης σκοπιμότητος» ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐναντίον τῶν ἠθικῶν ἀξιολογήσεων: μέχρι τίνος σημείου ἔχει ὡς τώρα καλλιεργηθῆ κάθε ἐπιστήμη καὶ φιλοσοφία ὑπὸ τὴν ἐπίδραση ἠθικῶν κρίσεων; Καὶ δὲν ἔχομε τὸν πρόσθετο παράγοντα ἐπὶ πλεόν—τὴν ἐχθρότητα τῆς ἐπιστήμης; Ἡ τὴν πρόληψη κατὰ τῆς ἐπιστήμης; Κριτικὴ τοῦ Σπινοζισμοῦ. Οἱ Χριστιανικὲς ἠθικὲς κρίσεις στὰ σοσιαλιστικὰ καὶ θετικιστικὰ συστήματα παρουσιάζονται πανιοῦ ὡς κατακάθια. Λεῖπει ἐντελῶς ἡ κριτικὴ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς.

Οἱ Μηδενιστικὲς συνέπειες τῶν σημερινῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, (μαζὶ μὲ τὶς προσπάθειές των νὰ διαφύγουν εἰς τὸ ὑπερέραν). Ἀπὸ τὴν καλλιέργειά τους, ἔρχεται τέλος ΩΣ ΕΠΙ-ΑΚΟΛΟΥΘΟ κάποια αὐτοκαταστροφή, μιὰ κατάσταση ἀνταγωνισμοῦ πρὸς ἑαυτὰς—ἓνα εἶδος ἀντιεπιστημονισμοῦ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κοπερνίκου ὁ ἄνθρωπος κυλάει μακρυνὰ ἀπ' τὸ κέντρο πρὸς διεύθυνση Χ.

Οἱ Μηδενιστικὲς συνέπειες τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ πολιτικο-οικονομικοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι, ὅπου ὅλες «οἱ ἀρχές» γίνονται θεατρinizμοί: ἡ πνοὴ τῆς μετριότητος, τοῦ ἀσημάντου,

τῆς ἀνειλικρινείας, κτλ. Ὁ Ἐθνικισμός, ὁ Ἀναρχισμός κτλ. Ἡ τιμωρία. Δὲν ὑπάρχει ὁ λυτρωτής, εἴτε ὡς κοινωνικὴ τάξη, εἴτε ὡς ἓνας ἄνθρωπος—ὁ δικαιοτής.

Οἱ Μηδενιστικὲς συνέπειες τῆς ἱστορίας καὶ τῶν «πρακτικῶν ἱστορικῶν», δηλ. τῶν Ρωμαντικῶν. Ἡ θέση τῆς τέχνης στὴ νεώτερη ζωὴ δὲν ἔχει καμμιά πρωτοτυπία. Ἡ μελαγχολία της. Ἡ μελαγχολία της. Ἡ λεγομένη Ὀλυμπία κατάσταση τοῦ Goethe.

Ἡ τέχνη καὶ ἡ προπαρασκευὴ τοῦ Μηδενισμοῦ: Ὁ Ρωμαντισμός (ὁ Wagner τελειώνει ΤΟΝ ΚΥΚΛΟΝ ΤΩΝ ΝΙΒΕΛΥΝΓΕΝ).

Τί σημαίνει Μηδενισμός;—Ὅτι οἱ ἀνώτατες ἀξίες χάνουν τὴν ἀξίαν τους. Δὲν ὑπάρχει σκοπός. Λείπει ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα: «πρὸς ποῖόν σκοπόν»;

Ὁ Ριζικὸς Μηδενισμός εἶναι ἡ πεποίθησις, ὅτι ἡ ζωὴ δὲν ἔχει νόημα, ὅταν πρόκειται γιὰ τὶς ἀνώτατες ἀνεγνωρισμένες ἀξίες. Εἶναι ἀκόμα ἡ ἀποψη ὅτι δὲν ἔχουμε οὔτε τὸ παραμικρὸ δικαίωμα νὰ δεχθῶμε, ὅτι ὑπάρχουν ὑπερβατικὰ ὄντα ἢ πράγματα καθ' ἑαυτά, πού εἶναι ἡ θεία ἢ ἡ ἠθικὴ ἐνσαρκωμένη.

Ἡ ἀποψη αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὑπερβολικῆς ἀνάπτυξης τῆς «φιλαληθείας»: ἐπομένως συνέπεια καὶ αὕτη τῆς πίστεως στὴν ἠθικὴ.

Ποιά πλεονεκτήματα παρουσίασε ἡ ὑπόθεσις τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς:

1) Ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο ἀπόλυτη ἀξία, παρὰ τὴν πρωτοφανῆ του μηδαμινότητα καὶ τὴν ὑποταγὴν του στὴν τύχη μέσα στὴν αἰώνια ροὴ τοῦ γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι.

2) Ἐξυληρέτησε τοὺς συνηγόρους τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἔδωσε στὸν κόσμον τὸν χαρακτήρα τῆς τελειότητος παρὰ τὶς θλίψεις του καὶ τὰ κακά του—ἔδωσε ἐπίσης στὸν κόσμον τὴν παροιμιώδη ἐκείνη «ἐλευθερία»—: Τὸ κακὸ θεωρήθηκε ὡς γεμᾶτο ἀπὸ νόημα.

3) Δέχθηκε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ λάβῃ γνῶσιν τῶν ἀπολύτων ἀξιῶν καὶ μ' αὐτὴ γνῶσιν τῶν σπουδαιοτάτων πραγμάτων.

4) Προφύλαξε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ νὰ περιφρονῇ τὸν ἑαυτό του ὡς ἄνθρωπον, ἀπὸ τὸ νὰ στραφῇ κατὰ τῆς ζωῆς καὶ ν' ἀπελπιστῇ, ὅτι μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ: ἦταν μέσον αὐτοσυντήρησης.

Μὲ δυὸ λόγια: ἡ ἠθικὴ ἦταν τὸ μέγα ἀντίδοτο κατὰ τοῦ πρακτικοῦ καὶ θεωρητικοῦ Μηδενισμοῦ.

Ὁ Μηδενισμὸς θὰ ἐκδηλωθῆ ὡς **ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ**, πρῶτα, ὅταν θὰ ἔχουμε ἀναζητήσει σὲ κάθε τι συμβαῖνον ἓνα σκοπὸ, πού δὲν ἐνυπάρχει: εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἐρευνητῆς στὸ τέλος χάνει τὸ θάρρος του. Μηδενισμὸς ἐπομένως εἶναι ἡ συνειδητοποίηση τῆς μακρᾶς σπατάλης δυνάμεων, ἡ θλίψη τοῦ «μάτην», ἡ ἀβεβαιότητα, ἡ ἀδυναμία νὰ ἡσυχάσουμε κάπως, νὰ ἐπιτύχουμε κάποια γαλήνη, ἡ ντροπὴ γιὰ λογαριασμό μας, σὰν νὰ εἴχαμε τόσον καιρὸ ἔξαπατήσει τὸν ἑαυτὸ μας... Ἡ ἐννοια τῶν ἀνωτέρω μπορεῖ νὰ ἦταν: «ἡ πραγματοποίηση» ἐνὸς ἀνωτάτου ἠθικοῦ κανόνα εἰς ὅλα τὰ κοσμικὰ φαινόμενα, ἡ ἠθικὴ τάξη τοῦ κόσμου· ἡ ἡ αὔξηση τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἁρμονίας στὶς σχέσεις τῶν ὄντων· ἡ ἡ προσέγγιση πρὸς κάποια γενικὴ κατάσταση εὐτυχίας· ἡ ἀκόμα καὶ ἡ πορεία πρὸς γενικὴ ἀνυπαρξία— ὅποιο τέρμα ἀποτελεῖ πάντα ἓνα σκοπὸ. Ὁ γενικὸς παράγων σὲ ὅλα αὐτὰ νὰ εἶδη τῶν παραστάσεων εἶναι, ὅτι πρέπει κάτι νὰ **ΕΠΙΤΕΥΧΘῆ**· καὶ ἀντιλαμβανόμεστε ὅτι μὲ τὸ Γίγνεσθαι δὲν πετύχαμε τίποτε, δὲν πετυχαίνουμε τίποτε. Ἐπομένως ἡ ἀπογοήτευση ὡς πρὸς αὐτό, πού ὀνομάζουμε σκοπὸν ὑπάρξεως, ὡς αἰτία τοῦ Μηδενισμοῦ: εἴτε ὡς πρὸς ἓνα ἐντελῶς καθωρισμένο σκοπὸ, εἴτε ὅταν γενικῶς ἀναγνωρίζουμε, ὅτι ὅλες οἱ ὑποθέσεις, πού ἔγιναν ὡς τώρα περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς καὶ ἀναφέρονται στὴν ὅλη «Ἐξέλιξη», εἶναι ἀνεπαρκεῖς (ὁ ἄνθρωπος ὄχι πλέον συνεργάτης τῆς, πολὺ λιγώτερο ἢ ἀποκορύφωση τῆς ἐξελικτικῆς πορείας).

Ὁ Μηδενισμὸς θὰ ἐκδηλωθῆ δεύτερον ὡς ψυχολογικὴ κατάσταση, ὅταν ὁ ἄνθρωπος καθορίσῃ μιὰ ὁλότητα, μιὰ συστηματοποίηση, ἀκόμη καὶ ὀργάνωση ἐντὸς τῶν φαινομένων καὶ ὀπισθεν αὐτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ψυχὴ πού διψάει γιὰ θαυμασμὸ καὶ λατρεία, νὰ ἐντροφάῃ στὴν ἰδέα κάποιας ἀνώτατης δυνάμεως, πού ρυθμίζει καὶ κυβερνάει, (ἐὰν εἶναι ψυχὴ ἀνθρώπου πού καταγίνεται μὲ τὴ Λογικὴ, ἡ σειρὰ τῶν συμπερασμάτων καὶ ὁ τελικὸς συλλογισμὸς θὰ ἀρκοῦν νὰ τὰ συμβιβάσουν ὅλα...).

Ἐνα εἶδος ἐνότητας, κάποιος τύπος «μονισμοῦ»: καὶ ὡς ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς πίστεως ὁ ἄνθρωπος κατέχεται ἀπὸ ἓνα αἴσθημα, ὅτι συνέχεται καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ κάποιο ἀπείρως ὑπερέχον Ὅλον, ἓνα εἶδος θεότητας. «Τὸ γενικὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ

τῆ θυσία τοῦ ἀτομικοῦ...», ἰδοὺ ὁμως πὺν ἕνα τέτοιο γενικό δὲν ὑπάρχει! Κατὰ βάθος ὁ ἄνθρωπος χάνει τὴν πίστη στὴ δική του ἀξία, ὅταν δι' αὐτοῦ δὲν ἐκδηλώνεται κάποιο ἀπείρως ἀξιο Ὅλον—ἔχει δηλαδὴ σχηματίσει τὴν ἔννοια ἑνὸς τέτοιου Ὅλου, **ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΟΡΗ ΝΑ ΠΙΣΤΕΥΗ ΣΤΗ ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΑΞΙΑ.**

Ὁ Μηδενισμὸς ὡς ψυχολογικὴ κατάσταση ἔχει ἀκόμα κι' ἕναν τρίτο καὶ τελευταῖο τύπο. Ἄν δεχθοῦμε τὶς δύο ἐπόμενες ἀπόψεις: ὅτι δὲν μποροῦμε ν' ἀποδώσουμε κανένα σκοπὸ στὸ Γίγνεσθαι καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμία μεγάλη ἐνότητα, πὺν νὰ κυβερονᾶ πίσω ἀπὸ κάθε Γίγνεσθαι, μέσα στὴν ὁποία πρέπει νὰ βυθισθῆ τὸ ἄτομο σὰν σὲ στοιχεῖο ὑψίστης ἀξίας: τότε μένει ὡς διέξοδος νὰ θεωροῦμε ὁλόκληρο τὸν κόσμο τοῦ Γίγνεσθαι ὡς αὐταπάτη καὶ νὰ ἀνακαλύψουμε κάποιον ἄλλον πέρα ἀπὸ τοῦτον ὡς τὸν πραγματικό κόσμο. Μόλις ὁμως ἀντιληφθῆ ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τὸν κόσμο αὐτὸ τὸν ἔχει κατασκευάσει, πρὸς μόνο τὸ σκοπὸ νὰ ἐκπληρώσῃ μερικὲς ψυχολογικὲς ἀνάγκες, καὶ ὅτι ἐπ' αὐτοῦ δὲν ἔχει κανένα ἀπολύτως δικαίωμα, τότε δημιουργεῖται ὁ τελικός τύπος τοῦ Μηδενισμοῦ, πὺν δὲν πιστεύει σὲ μεταφυσικό κόσμο, καὶ πὺν ἀρνεῖται νὰ ἔχη πίστη στὸν πραγματικό κόσμο. Ἄπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ἡ πραγματικότητα τοῦ Γίγνεσθαι εἶναι ἡ μόνη δεκτὴ πραγματικότητα: ὅλα τὰ μονοπάτια πρὸς ἀπόκρυφους κόσμους καὶ ψευδεῖς θεότητες ἐγκαταλείπονται—**ἄλλὰ ΔΕΝ ΑΝΕΧΕΤΑΙ ΠΛΕΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ, ΑΝ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΠΙΘΥΜΗ ΝΑ ΤΟΝ ΑΡΝΗΘΗ.**

Τί ὁμως ἔχει συμβῆ πράγματι; Τὸ αἶσθημα τῆς ἀπαξίας γεννήθηκε, ὅταν ἐνόησαν, ὅτι οὔτε ἡ ἔννοια τοῦ «Σκοποῦ», οὔτε τῆς «Ἐνότητας», οὔτε τῆς «Ἀληθείας», μποροῦσε νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ γενικό χαρακτῆρα τοῦ εἶναι. Μ' αὐτὸ τίποτε δὲν κατορθώνεται, τίποτε δὲν ἐπιτυγχάνεται· ἡ ἐνότητα, πὺν παρεμβαίνει στὴν πληθώρα τοῦ γίγνεσθαι, λείπει ὁλότελα: ὁ χαρακτῆρας τοῦ εἶναι δὲν εἶναι «ἀληθής», εἶναι ψευδής· δὲν ὑπάρχει πιά κανένας λόγος νὰ πιστεύῃ κανένας, ὅτι ὑπάρχει πραγματικός κόσμος. Μὲ δυὸ λόγια, οἱ κατηγορίες «Σκοπός», «Ἐνότητα», τὸ «εἶναι», πὺν ἔδωσαν κάποια ἀξία στὴ ζωὴ, αἴρονται—καὶ ὁ κόσμος μᾶς φαίνεται τώρα χωρὶς ἀξία.

Ὁ Μηδενισμὸς. Δυὸ πράγματα μπορεῖ νὰ εἶναι:

Α. Μηδενισμὸς ὡς σημάδι, ὅτι αὔξησε ἡ δύναμη τοῦ πνεύματος: ἐνεργητικὸς Μηδενισμὸς.

Β. Μηδενισμός ως σημάδι κατάπτωσης και παρακμῆς τῆς πνευματικῆς δυνάμης: παθητικός Μηδενισμός.

Μηδενισμός, κανονικὴ κατάσταση.

Μπορεῖ νὰ εἶναι σημάδι ἰσχύος· ἡ πνευματικὴ ρώμη μπορεῖ νὰ μεγάλωσε σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε οἱ σκοποὶ, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐβάδιζε ὡς τώρα ὁ ἄνθρωπος, («οἱ πεποιοθήσεις», ἄρθρα πίστεως), δὲν ταιριάζουν πιά, (διότι ἡ πίστις ἐκφράζει γενικὰ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν ὄρων τῆς ὑπαρξῆς, ὑποταγῆ στὴν ἐξουσία τῶν περιστάσεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἓνα πλάσμα, εὐδοκιμεῖ, ἀναπτύσσεται, ἀποχτάει δύναμη...) ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά μπορεῖ νὰ εἶναι σημάδι, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀρκετὴ δύναμη, γιὰ νὰ καθορίσῃ ἓνα σκοπὸ, ἓνα «πρὸς τί», μιὰ πίστις.

Φτάνει εἰς τὸ ἀνώτατο σημεῖο σχετικῆς δυνάμης, ὡς βίαια δύναμη καταστροφῆς: ὡς **ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΣ** Μηδενισμός.

Τὸ ἀντίθετό του θὰ ἦταν ὁ **ΚΟΥΡΑΣΜΕΝΟΣ** Μηδενισμός, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι πλέον ἐπιθετικός: περίφημος τύπος του, εἶναι ὁ Βουδδισμός: ὡς **ΠΑΘΗΤΙΚΟΣ** Μηδενισμός, σημάδι ἀδυναμίας: ἡ πνευματικὴ δύναμη μπορεῖ νὰ χεῖ κουρασθῆ, ἐξαντληθῆ, εἰς τρόπον ὥστε οἱ σκοποὶ καὶ οἱ ἀξίες πού ἐπικρατοῦσαν ὡς τώρα, δὲν τοῦ ταιριάζουν πλέον, καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν τὰ πιστεύουν—ὥστε ἡ σύνθεσις ἀξιῶν καὶ σκοπῶν, (ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται κάθε ἰσχυρὸς πολιτισμὸς), διαλύεται καὶ οἱ διάφορες ἀξίες ἀντιμάχονται ἢ μιὰ τὴν ἄλλη: Ἐποσύνη, τότε πᾶν, ὅ,τι ἀνακουφίζει, θεραπεύει, καθησυχάζει ἢ ἀποναρκώνει, παρουσιάζεται ἔμπρὸς ὑπὸ διαφόρους μεταμφιέσεις, θρησκευτικῆς, ἠθικῆς, πολιτικῆς, ἢ αἰσθητικῆς κ.τ.λ.

Ἔρχεται ἐποχὴ, πού θὰ πρέπει νὰ πληρώσουμε, γιὰ τὸ ὅτι ὑπήρξαμε Χριστιανοὶ ἐπὶ δύο χιλιάδες ἔτη: χάνομε τὸ στερεὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μπορούσαμε νὰ ζήσουμε—γιὰ πολὺν καιρὸ δὲ θὰ ξαίρουμε, πρὸς ποιά κατεύθυνση ταξιδεύουμε. Ριχνόμαστε ἔξαφνα μὲ τὰ μούτρα στὶς ἀντίθετες ἀξιολογήσεις, μὲ τόση ἐνέργεια πού τότε μόνο θὰ μπορούσε ν' ἀναπτύξῃ ὁ ἄνθρωπος, ἂν ἔδινε ὑπεραξία στὸν ἑαυτό του.

Τώρα ὅλα εἶναι ἀπὸ ρίζα ψεύτικα, λέξεις, μόνο λέξεις συγκεχυμένες, ἀδύνατες, ἢ παρατεντωμένες.

α) Ὁ ἄνθρωπος ἐπιζητεῖ ἓνα εἶδος ἐπίγειας λύσης τοῦ προβλήματος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἐννοια **ΤΟΥ ΤΕΛΙΚΟΥ ΘΡΙΑΜΒΟΥ** τῆς ἀλήθειας, τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης (Σοσιαλισμός: «ἰσότητα τῶν προσώπων»).

β) Προσπαθεί επίσης να κρατήσει ΤΟ ΗΘΙΚΟΝ ΙΔΕΩ-ΔΕΣ (με πρώτες ἀρετές τὸν ἀλτρουϊσμό, τὴν αὐτοθυσία καὶ τὴν ἀρνηση τῆς θέλησης).

γ) Προσπαθεί μάλιστα να κρατήσει καὶ τὸ «Ὑπερέραν» : κι ἄς εἶναι ἓνα ἀντιλογικὸ Χ' ἐρμηνεύεται ὁμως ἀμέσως κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε να ἐξαχθῆ ἀπ' αὐτὸ ἓνα εἶδος μεταφυσικῆς παραμυθίας παλαιοῦ τύπου.

δ) Προσπαθεί να διαβάση τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε να νομίξη, ὅτι κατευθύνει ὁ Θεός, ὅπως πίστευαν ἄλλοτε, με τὴ δύναμη ποὺ ἔχει να ἀμείβη, να τιμωρῆ, να παιδεύη καὶ να φέρη γενικὰ πρὸς τὸ καλύτερο τὰ πράγματα τοῦ κόσμου.

ε) Οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν, ὅπως καὶ πρώτα, στὸ καλὸ καὶ στὸ κακό' ἔτος ποὺ ἡ νίκη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἡ ἐξαφάνιση τοῦ κακοῦ να θεωρῆται ὡς καθῆκον, (αὐτὸ εἶναι Ἑγγλικο' τυπικὴ περίπτωση τοῦ μωροῦ John Stuart Mill).

στ) Ἡ καταφρόνηση τῆς «φυσικότητας» τῶν ἐπιθυμιῶν, τοῦ ἐγώ : προσπάθεια να θεωροῦν ἀκόμα καὶ τὴν ὑψιστὴ πνευματικότητα καὶ τέχνη ὡς ἀποτέλεσμα ἀπροσώπου καὶ ἀφιλοκερδοῦς στάσεως.

ζ) Ἐπιτρέπουν στὴν Ἐκκλησία, ἀκόμα καὶ τώρα, να ἀνακατώνεται σὲ ὅλα τὰ οὐσιώδη συμβάντα καὶ περιστατικὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου, με σκοπὸ να τὰ καθαγιάση καὶ να τοὺς δώση ὙΨΗΛΟΤΕΡΟ νόημα : ἔχουμε ἀκόμα καὶ σήμερα τὸ «Χριστιανικὸ Κράτος» καὶ τὸ «Χριστιανικὸ γάμο».

Ὑστερα ἀπὸ χιλιάδες χρόνια πλάνης καὶ σύγχυσης εἶχα τὴν εὐτυχία ν' ἀνακαλύψω ἐκ νέου τὴν ὁδόν, ποὺ ἄγει εἰς τὸ Ναι καὶ εἰς τὸ Ὁχι.

Διδάσκω τὸ Ὁχι σὲ κάθε τι ποὺ μᾶς φέρει στὴν ἀδυναμία καὶ τὴν ἐξάντληση.

Διδάσκω τὸ Ναι σὲ κάθε τι, ποὺ φέρνει δύναμη, διατηρεῖ δύναμη καὶ δικαιολογεῖ τὸ αἶσθημα τῆς δύναμης.

Ὡς τώρα κανένας δὲν δίδαξε οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο, παρὰ μόνο τὴν ἀρετὴ, τὴν ἀφιλοκέρδεια, τὸν οἶκτο, ἀκόμα καὶ τὴν ἀρνηση τῆς ζωῆς. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀξίες τῶν ἐξαντλημένων ἀνθρώπων.

Ἀφοῦ ἀσχολήθηκα γιὰ κάμποσον καιρὸ με τὴ φυσιολογία τῆς ἐξάντλησης, ἔφτασα στὸ ἐρώτημα : κατὰ πόσο οἱ κρίσεις

ἐξαντλημένων ἀνθρώπων ἔχουν εἰσχωρήσει στὸν κόσμον τῶν ἀξιῶν.

Τὸ ἀποτέλεσμα, στὸ ὁποῖο κατέληξα, ἦταν καταπληκτικό, ὅσο δὲ φαντάζεται κανένας—ἀκόμα καὶ γιὰ ἄνθρωπο σὰν ἐμένα, πὺ γινώρισα καλὰ τὸσους παράξενους κόσμους: Ἐνακάλυψα, ὅτι ὅλες οἱ ἐπικρατοῦσες ἀξίες—ὅλες δηλαδὴ ὅσες εἶχαν ἐπικρατήσῃ στὴν ἀνθρωπότητα, ἢ τουλάχιστο στὸ πιὸ ἐξημερωμένο μέρος τῆς, ὅλες μποροῦσε κανένας νὰ τὶς ἀναγάγῃ στὶς κρίσεις ἐξαντλημένων ἀνθρώπων.

Κάτω ἀπ' τὰ ἱερώτερα ὀνόματα ἀνακάλυψα τὶς πιὸ καταστρεπτικὲς τάσεις· οἱ ἄνθρωποι εἶχαν δώσει τὸ ὄνομα «Θεός» στὸ κάθε τι πὺ ἀδυνατίζει, πὺ διδάσκει τὴν ἀδυναμία καὶ πὺ μολύνει μὲ τὴν ἀδυναμία... βροῦκα, ὅτι «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος» ἦταν ἡ μορφή αὐτοκαταφάσεως τῆς παρακμῆς.

Ἐκείνη ἡ ἀρετὴ πὺ ἀκόμα κι' ὁ Schopenhauer τὴν εἶχε διακηρύξει ὡς τὴν ἀνώτερη ὄλων καὶ ὡς τὸ θεμέλιο ὄλων τῶν ἀρετῶν: ἀκόμα κι' ὁ οἶκτος αὐτὸς ἀναγινώρισα, ὅτι εἶναι τὸ πιὸ ἐπικίνδυνο ἐλάττωμα. Τὸ νὰ ἐξουδετερωθῇ ἐν ἐπιγνώσει ὁ νόμος τῆς ἐπιλογῆς τῶν εἰδῶν καὶ τὰ φυσικὰ μέσα, γιὰ νὰ ἐκκαθαρίζωνται ἀπὸ τὰ ἐκφυλισμένα μέλη—αὐτὴ ὀνομαζόταν ὡς τὴν ἐποχὴ τῆ δικῆ μου ἡ ἀρετὴ PAR EXCELLENCE...

Πρέπει νὰ τιμοῦμε τὴ μοῖρα πὺ λέει στὸν ἀδύνατο: «νὰ καταστραφῆς»!

Στὴν ἀντίθετη αὐτῆς μοῖρα, πὺ καταστρέφει τοὺς ἄνθρωπους καὶ τοὺς ἀφίνει νὰ σαπίζουν, σ' αὐτὴ ἔδωσαν τὸ ὄνομα «Θεός». Δὲν πρέπει νὰ λαμβάνῃ κανένας τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ματαίῳ...

Ἡ ράτσα ἔχει διαφθορῆ—ὄχι ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά τῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγνοία τῆς: διεφθάρῃ, γιὰτὶ δὲν ἀναγινώρισε τὴν ἐξάντληση ὡς ἐξάντληση: ἡ αἰτία ὄλου τοῦ κακοῦ εἶναι οἱ φυσιολογικὲς παρανοήσεις. Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ μεγαλύτερή μας παρανόηση.

Πρόβλημα: Πῶς κατώρθωσαν οἱ ἐξαντλημένοι νὰ κάμουν τοὺς νόμους τῶν ἀξιῶν; Μὲ ἄλλα λόγια, πῶς κατώρθωσαν αὐτοὶ πὺ εἶναι οἱ ἔσχατοι νὰ ἔλθουν στὴν ἀρχή;... Πῶς συνέβῃ τὸ ἐνστικτο τοῦ ζώου «ἄνθρωπος» νὰ στέκῃ μὲ τὸ κεφάλι κάτω;...

Ἡ καταστροφὴ παρουσιάζεται ὡς αὐτοεκμηδένιση, ὡς ἐνστικτώδης ἐπιλογὴ ἐκείνου πὺ πρέπει νὰ φέρῃ τὴν καταστροφή. Τὰ συμπτώματα τῆς αὐτοκαταστροφῆς αὐτῆς τῶν μειονεκτικῶν καὶ τῶν κακοφτειασμένων ἀνθρώπων: ἡ αὐτοανατομία, ἡ

δηλητηρίαση, ἡ μέθη, ὁ ρωμαντισμός, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὁ ἐν-
στικτώδης ἐξαναγκασμός εἰς πράξεις, μὲ τὶς ὁποῖες κάνουν τοὺς
ἰσχυροὺς θανάσιμους ἐχθροὺς, (σὰν νὰ προπονοῦσε κανένας τοὺς
δημίους του), ἡ θέληση πρὸς καταστροφὴν, ὡς δύναμη κάποιου
βαθύτερου ἐνστίκτου, τοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοκαταστροφῆς, τῆς
Θέλησης πρὸς Ἀνυπαρξίαν.

Ποιά τάξη ἀνθρώπων θ' ἀποδειχθῆ, ὅτι εἶναι οἱ ἰσχυρότα-
τοι στὴ νέα τάξη πραγμάτων ; Οἱ μετριοπαθέστεροι—αὐτοὶ ποὺ
δὲ χρειάζονται καμιὰ μορφὴ πίστεως τῶν ἄκρων, αὐτοὶ ποὺ ὄχι
μόνο παραδέχονται, ἀλλὰ καὶ ἀγαποῦν μιὰ μικρὴ ποσότητα τύ-
χης καὶ ἀνοησίας· αὐτοὶ ποὺ θεωροῦν τὸν ἄνθρωπο ὡς μετριο-
τάτης ἀξίας, χωρὶς γι' αὐτὸ νὰ γίνονται μικροὶ καὶ ἀδύνατοι·
οἱ πλουσιώτεροι εἰς ὑγείαν, ποὺ μποροῦν ν' ἀνθέξουν στὶς με-
γαλύτερες δυστυχίες κι ἐπομένως δὲν φοβοῦνται καὶ πολὺ τὴ δυ-
στυχία—ἄνθρωποι, ποὺ εἶναι βέβαιοι γιὰ τὴ δύναμή τους καὶ
ποὺ ἐκπροσωποῦν μὲ συνειδητὴ ὑπερηφάνεια τὴ δύναμη ποὺ κα-
τώρθωσε ν' ἀποχτήσῃ ὁ ἄνθρωπος.

* * *

Πῶς μπορεῖ ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος νὰ σκεφθῆ, ὅτι ὑπάρ-
χει Αἰωνία Ἐπανάληψη ;

ΟΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΜΗΔΕΝΙΣΜΟΥ

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΣΚΟΤΟΥΣ : παντὸς εἴδους προσ-
πάθειες γιὰ νὰ διατηρήσουν τὸ παλαιὸ καὶ νὰ ἀνακόψουν τὴν
πρόοδο τοῦ νέου.

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ : οἱ ἄνθρωποι βλέπουν, ὅτι
τὸ παλαιὸ καὶ τὸ νέο εἶναι θεμελιωδῶς ἀντίθετα· ὅτι οἱ παλαιῆς
ἀξίες γεννιῶνται ἀπὸ τὴν κατιοῦσα ζωὴ, ὅτι νέες ἀξίες γεννιῶν-
ται ἀπὸ τὴν ἀνιοῦσα—ὅτι **ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΛΑΙΑ ΙΔΑΝΙΚΑ** εἶναι
ἐχθρικά πρὸς τὴ ζωὴ, (τῆς παρακμῆς γεννήματα εἶναι καὶ τὴν
παρακμὴ δείχνουν, ὅσο κι' ἂν παρουσιάζονται μὲ τὰ ὠραῖα Κυ-
ριακάτικα φορέματα τῆς ἠθικῆς)· τὸ καταλαβαίνουμε τὸ παλαιό,
ἀλλὰ δὲν εἴμαστε ἀρκετὰ ἰσχυροὶ γιὰ τὸ νέο.

ΟΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΑΘΩΝ :
τῆς περιφρόνησης, τοῦ οἴκτου, τῆς καταστροφῆς.

ΟΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ : ἡ ἐμφάνιση κάποιας διδασκαλίας πού θὰ κοσκινίση τοὺς ἀνθρώπους.... πού ἀναγκάζει τοὺς ἀδύνατους νὰ λάβουν κάποια ἀπόφαση, ἐπίσης καὶ τοὺς ἰσχυροὺς.

Ἡ βραδεῖα ἐμφάνιση καὶ ἀνάπτυξη τῶν μεσαίων καὶ κατωτέρων τάξεων (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κατωτέρων εἰδῶν πνεύματος καὶ σώματος), ἡ ὁποία ἤδη πρὶν ἀπ' τὴ Γαλλικὴ ἐπανάσταση εἶχε ἀρχίσει δῶ καὶ κεῖ καὶ πού θὰ εἶχε καὶ χωρὶς τὴν ἐπανάσταση πάρει τὸ δρόμο της—μὲ δυὸ λόγια λοιπὸν ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἀγέλης ἐπὶ ὅλων τῶν βουκόλων καὶ τῶν ὀδηγῶν—φέρει μαζί της :

α) Συσκοτισμὸ τοῦ πνεύματος, (ἡ συνύπαρξη στωϊκῆς καὶ ἐπιπολαίας φαινομενικῆς εὐτυχίας, πού ἰδιάζει στοὺς ἀνωτέρους πολιτισμούς, ἐλαττώνεται· ἀφίνουν νὰ φαίνωνται καὶ ν' ἀκούωνται πολλὰ βάσανά τους, πού πρῶτα τὰ κρατοῦσαν κρυμμένα).

β) Ἠθικὴ ὑποκρισία (ἓνας τρόπος νὰ θέλη κανένας νὰ διακρίνεται διὰ τῆς ἠθικῆς, ἀλλὰ μὲ τὶς ἀρετὲς τῆς ἀγέλης : τοῦ οἴκτου, τῆς προνοίας, τῆς μετριοπαθείας καὶ ὄχι μὲ τὶς ἀρετὲς ἐκεῖνες πού ἀναγνωρίζονται καὶ ἐκτιμῶνται ἔξω ἀπ' τὴ σφαῖρα ἐπιρροῆς τῆς ἀγέλης).

γ) Ἐνα μέγα πράγματι ποσὸν συμπάθειας, μὲ πόνον καὶ χαρὰ, μαζί, (ἓνα αἰσθημα ἡδονῆς πού προέρχεται ἀπὸ τὴ συμβίωση καὶ πού εἶναι ἴδιον ὅλων τῶν ἀγελαίων ζώων—«κοινὴ γνώμη», «πατριωτισμὸς» κάθε τι, ὅπου τὸ ἄτομο δὲν ὑπολογίζεται.

Γιατὶ τὸ πᾶν γίνεται θεατρῖνισμός.—Ὁ νεώτερος ἀνθρώπος στερεῖται τὸ ἀσφαλὲς ἔνστικτο (ὑπὸ τὴν ἔννοια, ὅτι τὸ ἔνστικτο εἶναι προῖον μακροῦ ὁμοιομόρφου τύπου ἐνέργειας ἑνὸς εἴδους ἀνθρώπων)· ἡ ἀνικανότης νὰ παραγάγουν κάτι τέλει, εἶναι ἀπλῶς ἀποτελέσμα τούτου :—τὸ ἄτομο μόνον δὲν μπορεῖ ν' ἀναπληρώσῃ τὴν προπαίδευσιν, πού θὰ ἔπρεπε νὰ τοῦ εἶχαν μεταβιβάσει οἱ πρόγονοί του.

Αὐτὸ πού δημιουργεῖ μιὰ ἠθικὴ ἢ ἓνας κώδικας νόμων : τὸ βαθὺ ἐκεῖνο ἔνστικτο, μὲ τὸ ὁποῖον κατορθώνεται ὁ αὐτοματισμὸς καὶ ἡ τελειότητα στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο.

Σήμερον ὁμως φτάσαμε στὸ ἀντίθετο σημεῖον· ναί, τὸ θελήσαμε νὰ φτάσουμε—στὴν ἄκρα αὐτοσυνείδηση καὶ τὴν αὐτοενδοσκόπηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἱστορίας : κι ἔτσι ἀπομακρυνθήκαμε τόσο ἀπὸ τὴν τελειότητα τοῦ εἶναι, πράττειν καὶ

βούλεσθαι: οἱ πόθοι μας—ἀκόμα καὶ ἡ θέληση τοῦ γινώσκειν—εἶναι συμπτώματα φοβερῆς παρακμῆς. Τείνουμε πρὸς τὸ ἀντίθετο ἐκείνου πρὸς τὸ θέλουν Οἱ ΔΥΝΑΤΕΣ ΡΑΤΣΕΣ, οἱ ΔΥΝΑΤΕΣ ΦΥΣΕΙΣ—τὸ ἐννοεῖν εἶναι ΤΕΡΜΑ....

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΑΙΩΝΕΣ

Τὰ διάφορα εἶδη τοῦ αἰσθάνεσθαι μπορούμε ἴσως νὰ τὰ ἐκφράσουμε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο ἢ ἐξῆς:

ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΣΜΟΣ: Descartes, ἡ βασιλεία τοῦ ΛΟΓΙΚΟΥ, ἀπόδειξη, ὅτι, κυριαρχεῖ ἡ ΒΟΥΛΗΣΗ.

ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ: ὁ Rousseau, ἡ βασιλεία τοῦ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ, ἀπόδειξη ὅτι κυριαρχοῦν οἱ αἰσθήσεις: ὅλα ψευδολογίες.

ΑΝΙΜΑΛΙΣΜΟΣ: ὁ Schopenhauer, ἡ βασιλεία τῶν ΠΑΘΩΝ, ἀπόδειξη ὅτι κυριαρχεῖ τὸ ζῶδες, πρὸς τίμιον τοῦτο ἀλλὰ ζοφερό.

Ὁ δέκατος ἑβδόμος αἰώνας εἶναι **ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟΣ**, ὅλα τὰ ἔχει σὲ τάξη, ἀγέρωχος πρὸς κάθε τι ζῶδες, αὐστηρὸς πρὸς τὴν καρδιά, «ἀμείλικτος», καὶ μάλιστα ἐλεύθερος συναισθήματος, «μὴ Γερμανικός», ἀηδιάζει ὅτι κωμικὸ καὶ φυσικὸ, γενικεύει καὶ κρατεῖ κάποια ὑπερήφανη στάση ὡς πρὸς τὸ παρελθόν: διότι πιστεύει στὸν ἑαυτό του. Κατὰ βάθος εἶναι ἀρπακτικὸ ζῶο καὶ συνηθίζει στὸν ἀσκητισμό, γιὰ νὰ κυριαρχῇ. Εἶναι ὁ αἰώνας τῆς ἰσχυρῆς θέλησης καὶ τοῦ ἰσχυροῦ πάθους.

Ὁ δέκατος ὄγδοος αἰώνας δεσπόζεται ἀπὸ **ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ**, εἶναι ὄνειροπόλος, πνευματώδης καὶ ρηχός· ἀλλὰ μὲ πνεῦμα τοῦ ἐξυπηρετεῖ τις ἐπιδιώξεις του καὶ τὴν καρδιά, ἐκλυτος στὶς ἡδονές τοῦ πνεύματος, ὑποσκάπτει κάθε ἐξουσία· συναισθηματικὰ μεθυσμένος, φαιδρός, σαφής, φιλόανθρωπος καὶ κοινωνικός, ψεύτικος πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ κατὰ βάθος πολὺ πρόστυχος.

Ὁ δέκατος ἑνατος αἰώνας εἶναι πρὸς **ΖΩΩΔΗΣ**, καταχθόνιος, ἀηδής, ρεαλιστικὸς, χυδαῖος καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ «καλύτερος», «ἐντιμότερος», ὑποτάσσεται εὐκολώτερα στὴν «πραγματικότητα» ὅποιουδήποτε εἶδους καὶ ἀληθινώτερος· ἀλλ' ἀδυνατοῦ θέλησης, κατηφής, μὲ σκοτεινοὺς πόθους καὶ μοιρολάτρης. Δὲν ἔχει τὸ αἶσθημα τῆς δειλίας ἢ τοῦ σεβασμοῦ εἴτε πρὸ τοῦ «λογικοῦ», εἴτε πρὸ τῆς «καρδιάς»· ἐντελῶς πεπεισμένος γιὰ τὴν κυριαρχία τῶν ἐπιθυμιῶν, (ὁ Schopenhauer ἔλεγε «Βούληση»,

ἀλλὰ τίποτα δὲν εἶναι πιὸ χαρακτηριστικὸ τῆς φιλοσοφίας του ἀπ' τὴν ἐντελῆ ἔλλειψη παντὸς πραγματικοῦ (βούλεσθαι). Ἐκείνη καὶ τὴν ἠθικὴν τὴν κατέβασε ὡς τὸ ἔνστικτο («Οἶκτο»).

Ὁ Auguste Comte συνεχίζει τὸ δέκατο ὄγδοον αἰῶνα, (κυριαρχία τῆς καρδιάς ἐπὶ τοῦ λογικοῦ, σενσουαλισμὸς στὴ θεωρία τῆς γνώσης, ἀλτρουϊστικὴ φαντασιοσκοπία).

Τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐπιστήμη κυριαρχεῖ τόσο σήμερα, ἀποδείχνει, πὼς χειραφετήθηκε ὁ δέκατος ἑνατος αἰῶνας ἀπ' τὴ δεσποτεία τῶν ἰδανικῶν. Κάποια ἀπουσία «ἀναγκῶν» καὶ ἐπιθυμιῶν—καθιστᾷ δυνατὴ τὴν ἐπιστημονικὴν μας περιέργεια καὶ ἀκρίβεια—αὐτὸ εἶναι τὸ δικό μας εἶδος ἀρετῆς.

Ὁ ρωμαντισμὸς εἶναι ὁ ἀντίχτυπος τοῦ δεκάτου ὄγδου αἰῶνα· ἓνα εἶδος ἐπισωρευμένος πόθος γιὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς ὕψος ἐκείνου καὶ τὴ φαντασιοσκοπία του (στὴν πραγματικότητα ἀνακατεμένος μὲ θεατρικισμοὺς καὶ αὐταπάτη: ἤθελαν νὰ παραστήσουν τὴν ἰσχυρὴ φύση καὶ τὸ μέγα πάθος).

Κατὰ τοῦ Rousseau. — Ὁ ἄνθρωπος δυστυχῶς δὲν εἶναι πλέον ἀρκετὰ κακός· οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Rousseau, πούλένε, ὅτι «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῷο ἀρπακτικό», δὲν ἔχουν δυστυχῶς δίκιο. Ὁχι ἡ διαφθορὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἡ ἐκθήλυνση καὶ ἡ ἠθικολογία του εἶναι ἡ κατάρα του. Στὴν περιοχὴ πού ὁ Rousseau χτύπησε βιαιότατα, ὑπῆρχε ἀκόμα ὁ σχετικὸς ἰσχυρότατος καὶ λίαν ἐπιτυχῆς τύπος ἀνθρώπων, (ὁ τύπος, πού εἶχε ἀκόμα ἄθικτα τὰ μεγάλα πάθη: Τὴ Θέληση γιὰ Δύναμη, τὴ Θέληση γιὰ Ἡδονή, τὴ Θέληση καὶ τὴν Ἰκανότητα τοῦ Ἄρχεϊν). Τὸν ἄνθρωπο τοῦ δεκάτου ὄγδου αἰῶνα πρέπει νὰ τὸν ποραβάλουμε μὲ τὸν ἄνθρωπο τῆς Ἀναγέννησης, (ἐπίσης μὲ τὸν ἄνθρωπο τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνα στὴ Γαλλία), γιὰ νὰ καταλάβουμε περὶ τίνος πρόκειται: ὁ Rousseau εἶναι σύμπτωμα αὐτοπεριφρόνησης καὶ σφοδρᾶς ματαιοδοξίας—καὶ τὰ δυὸ σημάδια, ὅτι ἡ δεσπόζουσα βούληση λείπει: Κάνει ἠθικὴν, ἀναζητεῖ νὰ βρῇ τὴν αἰτία τῆς δικῆς του δυστυχίας, ὅπως ὁ ἐκδικητικὸς ἄνθρωπος στὴν ΑΡΧΟΥΣΑ τάξη.

Ἡ πρόοδος τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνα ὡς πρὸς τὸν δέκατο ὄγδοο (κατὰ βᾶθος ἑμεῖς οἱ καλοὶ Εὐρωπαῖοι εἴμαστε ἐμπόλεμοι πρὸς τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα):

α) «Ἡ ἐπιστροφή στὴ Φύση» πρέπει νὰ νοηθῇ ἀκριβέστερα κατὰ τρόπο ἀντίστροφο πρὸς τὴ φράση πού συνήθιζε ὁ Rous-

seau—ΜΑΚΡΥΑ ΑΠ' ΤΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΟΠΕΡΕΣ!

β) Πάντα πιό πολὺ ἀντιιδεαλιστής, πιό ἀντικειμενικός, πιό ἀφοβος, πιό φιλόπονος, πιό ἐγκρατής, πιό φιλύποπος πρὸς τὶς ξαφνικὲς μεταβολές, **ΑΝΤΙΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ**.

γ) Τὸ ζήτημα τῆς ὑγείας τοῦ σώματος τίθεται ἔντονα πρὸς τῆς ὑγείας «τῆς ψυχῆς»: ἡ τελευταία νοεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης, τουλάχιστο ὡς προϋπόθεση τῆς ὑγείας τῆς ψυχῆς.

Εἶναι καταμεσήμερο, ἡ ὥρα τῆς φοβερῆς ἀντηλιᾶς: τὸ δικό μου εἶδος ἀπαισιοδοξίας: ἡ μεγάλη ἀφετηρία.

α) Θεμελιώδης ἀντίθεση πολιτισμοῦ καὶ ἀνύψωσης τοῦ ἀνθρώπου.

β) Οἱ ἠθικὲς ἀξιολογήσεις θεωροῦνται ὡς ἱστορία τοῦ ψεύδους καὶ τῆς τέχνης τοῦ συκοφαντεῖν εἰς τὴν ὑπηρεσία τῆς Θέλησης γιὰ Δύναμη (τῆς θέλησης τῆς ἀγέλης, πού ἐναντιώνεται κατὰ τῶν ἰσχυρῶν ἀνθρώπων).

γ) Οἱ ὅροι πού προσδιορίζουν κάθε ἀνύψωση πολιτισμοῦ, (ἡ διευκόλυνση ἐπιλογῆς πού γίνεται εἰς βάρος τῶν μαζῶν), εἶναι οἱ ὅροι γιὰ κάθε ἀνάπτυξη.

δ) Ἡ πολυμορφία τοῦ κόσμου ὡς ζήτημα **ΔΥΝΑΜΗΣ**, πού βλέπει ὅλα τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν προοπτικὴ τῆς ἀνάπτυξής των. Οἱ Χριστιανικὲς ἠθικὲς ἀξίες νὰ θεωροῦνται ὡς ἐπανάσταση καὶ ψευδολογία δούλων (ἐν συγκρίσει μὲ τὶς ἀριστοκρατικὲς ἀξίες τοῦ ἀρχαίου κόσμου).

III

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΘΕΟ

1 Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ἔχει νὰ κερδίση πολλὰ ἡ αἰσθητικὴ καὶ ὡς ἐπιστήμη, ὅταν ἀντιληφθοῦμε, ὅχι μόνο μὲ τὸ συλλογισμό τῆς λογικῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἄμεση βεβαιότητα πού δίνει ἡ διαίσθηση, ὅτι ἡ συνεχῆς ἀνάπτυξη τῆς τέχνης συνδέεται μὲ δυὸ στοιχεῖα, τὸ **ΑΠΟΛΛΩΝΕΙΟ** καὶ **ΔΥΟΝΥΣΙΑΚΟ**: ἀπαράλλακτα ὅπως ἡ γέννηση ἐξαρτᾶται ἀπὸ δύο φύλα καὶ περιλαμβάνει συνεχεῖς συγκρούσεις μὲ περιοδικὲς μόνο ἀνάμεσα συμφιλιώσεις. Τὶς δυὸ